

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА**

ЛЕОНІДОВ Олександр Сергійович

УДК 811.111'364

**СТРУКТУРА ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ
КОНСТРУКЦІЇ “*ACCUSATIVUS CUM INFINITIVO*”
В СЕРЕДНЬОАНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ**

Спеціальність 10.02.04 – германські мови

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Київ – 2019

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі англійської мови та методики її викладання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент
Снісаренко Ірина Євгеніївна,
Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, кафедра англійської мови та методики її викладання, завідувач кафедри, доцент.

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор
Жаботинська Світлана Анатоліївна,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, кафедра англійської філології та методики навчання англійської мови, професор;

кандидат філологічних наук, доцент
Полховська Марина Володимирівна,
Житомирський державний університет імені Івана Франка, кафедра англійської філології та перекладу, директор Навчально-наукового інституту іноземної філології, доцент.

Захист відбудеться “13” грудня 2019 р. о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.133.08 у Київському університеті імені Бориса Грінченка за адресою: 04053, м. Київ, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2.

Із дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Київського університету імені Бориса Грінченка за адресою: 04053, м. Київ, вул. Маршала Тимошенка, 13–б.

Автореферат розіслано “8” листопада 2019 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л. П. Калитюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Дисертацію присвячено вивченню структурних і функціональних характеристик інфінітивної конструкції *accusativus cum infinitivo* (*AcI*) в середньоанглійській мові на матеріалі писемних пам'яток XIII–XV століть. Дисертація належить до досліджень з історичного синтаксису англійської мови, традиції якого склалися завдяки працям В. М. Ярцевої, Ф. Віссера, З. Стоффеля, Дж. Цайтліна. У роботі використано фундаментальні синтаксичні студії, виконані в межах генеративної парадигми досліджень (Н. Хомський, Н. Горнштейн, Р. Джекендофф, А. ван Кеменаде, С. Пінзак, Дж. Пуллум, І. Робертс, О. Фішер, Л. Хегман).

Загальні проблеми структури складнопідрядного речення та його безпосередніх складників розглядалися традиційною граматикую (В. Г. Адмоні, І. Р. Вихованець, О. М. Мороховський, С. Грінбаум, Д. Лайтфут, В. Леман), у рамках якої було створено вагому науково-теоретичну базу для дослідження складнопідрядного та окремих видів підрядних речень у сучасній (О. І. Бродович, Ф. Г. Гагаркіна, С. А. Жаботинська, І. Д. Карамішева, Г. Г. Почепцов, А. М. Приходько) та історичній (І. Р. Буніятова, О. В. Михайлова, В. І. Нодь, М. В. Полховська, Г. М. Семененко, І. Є. Снісаренко) перспективах. Важливим питанням англістики залишається комплексне вивчення когнітивних аспектів організації речення (С. А. Жаботинська) та механізмів його породження (І. Р. Буніятова, В. В. Михайленко), семантики (Н. Д. Арутюнова, Ю. П. Бойко, О. В. Бондарко, В. М. Бріцин), структури (Е. Крох, Т. Мустаноя, Е. Редфорд, М. Рісанен, А. Тейлор), комунікативно-прагматичних особливостей простих речень та синтаксичних одиниць вторинної предикації (Л. П. Калитюк, Г. Г. Почепцов, Дж. Ліч, Дж. Сьорл), а також їхнього функціонування в умовах діалектної багатоманітності середньоанглійської мови (І. Л. Яковлева, В. М. Ярцева, П. Традгілл, Дж. Уеллс).

Доробок попередників у вивченні структур вторинної предикації (Н. І. Гусар, Т. В. Криворучко, О. І. Кхеліл, А. П. Очковська) не вичерпує всього кола питань, пов'язаних зі структурою та функціонуванням конструкцій із нефінітним дієсловом на зразок *accusativus cum infinitivo* в різні періоди розвитку англійської мови. Зокрема, потребують вивчення проблеми варіативності порядку слів у конструкціях різних діалектів англійської мови XIII–XV століть та використання з ними інфінітивних маркерів; інвентаризації стрижневих дієслів, після яких відбувалося розгортання інфінітивної конструкції; ролі екстралінгвальних чинників у поширенні конструкції *AcI*. Для пояснення зрушень у структурі середньоанглійської інфінітивної конструкції використано положення програми мінімалізму.

Актуальність дисертаційної роботи визначається пріоритетністю досліджень у царині дериваційного синтаксису й історичної діалектології, а також посиленою увагою синтаксичних студій до розв'язання проблем вторинної предикації англійської мови як у синхронії, так і в діахронії. Зокрема, спостерігається запит щодо вивчення окремих типів підрядних речень в англійській мові, інфінітивних VOSI-конструкцій і рейзингових конструкцій.

Разом із тим, детальнішого вивчення потребують питання структури та функціонування конструкції *AcI* в діалектах середньоанглійського періоду.

Зв'язок роботи з науковими темами. Дисертацію виконано в межах теми «Комунікативно-когнітивний, соціокультурний, літературознавчий і методичний аспекти функціонування системи одиниць англійської мови на сучасному етапі та в історичній перспективі», яка розробляється на кафедрі англійської мови та методики її викладання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Метою дисертаційного дослідження є вивчення структурних та функціональних особливостей конструкції *accusativus cum infinitivo* в писемних пам'ятках середньоанглійських діалектів XIII–XV століть на засадах програми мінімалізму. Для реалізації поставленої мети в роботі розв'язано такі завдання:

- обґрунтувати теоретичні засади вивчення інфінітивних конструкцій як структур вторинної предикації у традиційній та генеративній граматиці;
- висвітлити принципи конструювання речень із позицій програми мінімалізму;
- визначити семантичні особливості стрижневих дієслів у середньоанглійській мові, які приєднували комплемент, виражений конструкцією *AcI*;
- встановити структурну організацію та моделі трансформацій речень із конструкцією *AcI*;
- розкрити закономірності аранжування конструкції *AcI* в умовах діалектного варіювання середньоанглійської мови;
- окреслити особливості розвитку конструкції *AcI* в середньоанглійській мові, що відбувалися під впливом іншомовних систем.

Об'єктом дослідження є інфінітивна конструкція *accusativus cum infinitivo* в середньоанглійській мові.

Предмет дослідження становлять структурні й функціональні характеристики інфінітивної конструкції *accusativus cum infinitivo* в писемних пам'ятках різних діалектів середньоанглійської мови XIII–XV століть.

Матеріалом дослідження слугували інфінітивні конструкції *accusativus cum infinitivo*, дібрані методом суцільної вибірки із 43 середньоанглійських текстів (загальний обсяг – 4100 сторінок). Загальна кількість дібраних одиниць – 2945. Укладений корпус речень дозволив визначити особливості організації та функціонування конструкцій *AcI*, зафіксовані в текстах північного, південного, центральних діалектів середньоанглійської мови. Для аналізу літературних пам'яток було обрано хронологічний зріз із XIII до XV століття як період найбільш інтенсивних змін у мові (період динамічної синхронії), що супроводжувалися переходом від SOV до SVO-типу порядку слів. Інфінітивні конструкції *accusativus cum infinitivo* досліджувалися в клерикальних творах, лицарських романах, розповідях, хроніках, політичних, філософських, містичних, полемічних прозових творах, а також романтичній поезії.

Мета, завдання, об'єкт і предмет дослідження визначили його **методологічний апарат**, до якого увійшли поняття і техніки, розроблені в річищі генеративної граматики, насамперед програми мінімалізму. Базові

поняття дослідження уможлиблюють пояснення процесу *деривації* (Н. Хомський) речення з інфінітивною конструкцією відповідно до *принципів і параметрів* (І. Робертс) середньоанглійської мови із застосуванням *мінімалістських трансформацій* та утворенням *проекцій речення* (Н. Горнштейн, Е. Редфорд). Доробок програми мінімалізму, використаний для аналізу одиниць, дібраних із пам'яток писемності, дав змогу представити розгортання логічної моделі речення з конструкцією *AcI* в експліцитну синтаксичну структуру за допомогою операцій *пересуви* й *видалення*, а також визначити особливості її конститuentного аранжування й функціонування в текстах середньоанглійської мови. У роботі використано традиційні *загальнонаукові* і спеціальні *лінгвістичні методи* дослідження, які передбачають *дескриптивний метод*, залучений для інвентаризації й пояснення структурних особливостей і функціонування конструкції *AcI* в текстах середньоанглійської мови з наступною систематизацією її структурних та функціональних особливостей; *прийом трансформаційного аналізу* – для інтерпретації структури конструкції *AcI*, що дає змогу встановити зміст речення з досліджуваною конструкцією в текстах писемних пам'яток XIII–XV століть; *зіставний метод* – для виявлення специфіки функціонування інфінітивної конструкції шляхом порівняння отриманих даних із текстів різних діалектів; *метод контекстуального аналізу* – для з'ясування змісту речення з інфінітивною конструкцією *AcI* в текстах різних жанрів середньоанглійської мови; *елементи кількісного методу* – для визначення питомої ваги структурних функціональних характеристик *accusativus cum infinitivo* в досліджуваному періоді.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в тому, що в роботі вперше *здійснено* комплексний аналіз структурних і функціональних особливостей інфінітивної конструкції *AcI* в діалектах середньоанглійського періоду XIII–XV століть на засадах програми мінімалізму. У дисертаційній праці *встановлено* передумови розвитку інфінітивної конструкції *AcI* в середньоанглійській мові з урахуванням зміни моделі порядку слів, використання граматикалізованих інфінітивних маркерів та зміни категоріальних ознак інфінітива. *Інвентаризовано* семантичні групи стрижневих дієслів у текстах XIII–XV століть, які приєднували інфінітивну конструкцію *AcI* у функції комплементу; *виокремлено* базовий та альтернативні варіанти інфінітивної конструкції *AcI* в різних діалектах; *розглянуто* засоби маркування інфінітивної конструкції впродовж XIII–XV століть; *узагальнено* структурні особливості досліджуваної конструкції в писемних пам'ятках північного, південного, центральних діалектів середньоанглійської мови; *здійснено* аналіз прагматичних особливостей речень з інфінітивною конструкцією *AcI*, *обґрунтовано* вплив еквівалентних синтаксичних одиниць латинської мови на розвиток конструкції *accusativus cum infinitivo* в середньоанглійській мові.

Наукова новизна одержаних результатів може бути узагальнена в **положеннях, винесених на захист:**

1. Інфінітивна конструкція *accusativus cum infinitivo* на зразок *He commanded us to keep our souls out of sin* є питомою давньоанглійською конструкцією, яка комплементує семантику стрижневого дієслова в головній частині речення. Конструкції *AcI* як деривату підрядного речення, семантичним ядром якого є інфінітив, властива імпліцитна вторинна предикативність та зв'язок між головними конститuentами на логічному рівні речення.

2. Конституентне аранжування речень з інфінітивною конструкцією *accusativus cum infinitivo* відбувається в результаті взаємодії семантичних (надання стрижневим дієсловом тета-ролей, маркування залежних конститuentів відмінком із метою уникнення граматично некоректних конструкцій, зумовленість аргументної структури речення з *AcI* семантикою контролюючого стрижневого дієслова) та структурних чинників (пересув інфінітива в позицію рейзингового стрижневого дієслова, пересув суб'єкта інфінітивної дії з позиції [Spec, VP] в позицію об'єкта [Spec, Agr_oP] головної частини речення).

3. Інфінітивна конструкція *accusativus cum infinitivo* набула поширення в середньоанглійському періоді після спрощення морфологічної підсистеми мови, утвердження SVO-моделі порядку слів, граматикалізації давньоанглійських прийменників *to* і *for to*. У реченнях з інфінітивними конструкціями *AcI* середньоанглійського періоду переважала базова модель порядку слів S V Ov/Si Inf Oi. Частка альтернативних моделей порядку слів у конструкціях *AcI* зменшувалася впродовж середньоанглійського періоду і залежала від жанрових та діалектних особливостей писемних пам'яток.

4. Немарковані конструкції *accusativus cum infinitivo* вживалися після реквестивних, пермісивних і перцептивних стрижневих дієслів, тоді як марковані конструкції *AcI* переважали в реченнях з інструктивними, емотивними, декларативними і каузативними дієсловами. Особливості маркування інфінітивних конструкцій *AcI* в ранніх текстах середньоанглійського періоду залежали від процесу граматикалізації давньоанглійського прийменника *to*.

5. Діалектна дивергентність середньоанглійської мови позначилася на структурі й функціонуванні інфінітивних конструкцій *accusativus cum infinitivo*. Динамічність змін конституентного аранжування й маркування *AcI* в текстах основних діалектів XIII–XV століть зменшувалася за лінією «північ – південь», а найбільша варіативність стрижневих дієслів у реченнях із конструкцією *AcI* зафіксована в текстах лондонського та східно-центрального діалектів.

6. Особливості прагматичного впливу висловлень з інфінітивними конструкціями на адресата повідомлення визначаються семантикою стрижневого дієслова, що дозволяє співвідносити такі висловлення з мовленнєвими актами.

7. Латинська мова сприяла акселерації внутрішньомовних процесів у пізньому середньоанглійському періоді й поширенню конструкції *accusativus cum infinitivo* після декларативних контролюючих дієслів у філософських, релігійних та суспільно-політичних текстах.

Теоретична значущість роботи визначається її внеском у загальну граматичну теорію англійської мови для вирішення проблем синтаксису предикативних структур, у тому числі інфінітивних конструкцій у динамічній синхронії. Запропонована в дисертації методика аналізу інфінітивних конструкцій із застосуванням прийомів і процедур програми мінімалізму поглиблює знання про семантику, функціонування і структурні особливості конструкції *AcI* в англійській мові в історичній перспективі та може бути використана для аналізу цієї синтаксичної одиниці на інших етапах історичного розвитку англійської мови. Дослідження розкриває проблеми аранжування інфінітивних конструкцій, а також сприяє розв'язанню окремих питань історичної діалектології, зокрема визначенню динаміки розвитку діалектів у XIII–XV століттях та вивченню особливостей реалізації інфінітивних конструкцій у середньоанглійських діалектах.

Практична цінність роботи зумовлена можливістю використання практичних її здобутків для вивчення інфінітивних конструкцій *AcI* як у синхронії, так і в діахронії. Матеріал дослідження можна використати в курсах історії англійської мови (у розділі «Неособові форми дієслова») та теоретичної граматики (розділи «Синтаксис», «Речення»), а також для розробки спецкурсу «Основи генеративного синтаксису». Отримані результати є корисними для укладання навчальних посібників та методичних матеріалів з історії англійської мови і теоретичної граматики, а також для осучаснення змісту дисертаційних, магістерських та бакалаврських робіт з англійської філології.

Апробацію результатів дослідження здійснено на засіданнях кафедри германської філології (2013–2016) і кафедри англійської мови та методики її викладання (2016–2019) Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка та на секційних засіданнях 8 міжнародних науково-практичних конференцій: «Мови і світ: дослідження та викладання» (м. Кіровоград/Кропивницький, 2010–2014 рр.); XIII Міжнародній науковій конференції «Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація» (м. Харків, 2014 р.), «Слово і речення: синтактика, семантика, прагматика» (м. Київ, 2013 р.); міжнародній конференції «Wspolczesna nauka. Nowe perspektywy» (м. Бидгощ, Польща, 2014 р.), а також 2 всеукраїнських конференціях TESOL-Ukraine National Conference (м. Кам'янець-Подільський, 2011 р.; м. Севастополь, 2013 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення та результати дисертаційного дослідження висвітлено у 12 авторських публікаціях, з яких 7 статей надруковані у фахових виданнях ДАК України, а тези виступу викладено в матеріалах п'яти наукових конференцій, у тому числі однієї конференції за кордоном (м. Бидгощ, Польща). Загальний обсяг публікацій становить 4,5 др. арк.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі списку умовних скорочень, вступу, трьох розділів з висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (276 найменувань, з яких 190 – іноземними мовами), джерел ілюстративного матеріалу (43 найменування) та

додатків. Загальний обсяг дисертації становить 217 сторінок. Основний текст викладено на 173 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано вибір теми дисертаційного дослідження, розглянуто стан вивчення проблеми, визначені актуальність, мета, завдання, методи, об'єкт та предмет дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення роботи, сформульовано положення, які виносяться на захист, наведено дані про апробацію результатів дослідження й описано структуру дисертації.

У першому розділі – «Теоретичні та методологічні засади дослідження інфінітивної конструкції *accusativus cum infinitivo* в мові середньоанглійського періоду» – проаналізовано статус інфінітивної конструкції як структури вторинної предикації і деривата підрядного речення в традиційній та генеративній граматиці, з'ясовано особливості вивчення конструкції *AcI* в умовах динамічної синхронії середньоанглійського періоду, описано мовну ситуацію в Англії XIII–XV століть та жанрову диференціацію досліджених текстів, висвітлено базові положення програми мінімалізму, покладені в основу методології дисертаційного дослідження, а також конкретизовано етапи вивчення інфінітивної конструкції.

Речення з інфінітивною конструкцією є поліпредикативним утворенням, а інфінітивна клауза визначається як структура вторинної предикації і дериват підрядного речення, що приєднується до головної частини речення на основі гіпотаксисних зв'язків. Конструкція *AcI* є об'єктно-інфінітивною конструкцією, яка комплементує семантику стрижневого дієслова в реченні.

Породження речень з інфінітивною конструкцією *AcI* з позицій програми мінімалізму відбувається завдяки операціям зближення й пересуву, наслідком чого є утворення придатної для озвучення фонетичної форми речення. Конституенти речення вступають у складні структурно-семантичні зв'язки, які передбачають субкатегоризацію стрижневим дієсловом залежних конституентів, призначення їм тета-ролей, маркування відповідними структурними відмінками, а також перевірку ознак конституентів речення з метою недопущення граматично некоректних конструкцій.

Конструкція *accusativus cum infinitivo* традиційно розміщується у постпозиції до стрижневих дієслів двох типів: 1) рейзингових і 2) контролюючих. У реченні з рейзинговим дієсловом відбувається піднесення суб'єкта інфінітивної дії в позицію об'єкта (рейзинг), а позиція референта суб'єкта інфінітивної дії у схематичній репрезентації речення заповнюється трейсом. У реченні з контролюючим стрижневим дієсловом, яке накладає обмеження на вибір структурного суб'єкта інфінітивної дії, вакантна позиція заповнюється умовною категорією PRO.

Інфінітивна конструкція *accusativus cum infinitivo* виникла в давньоанглійській мові як варіант нефінітної комплементативної стрижневої дієслова і вживалася після дієслів каузативної й перцептивної семантики. У

середньоанглійській мові конструкція *AcI* набула поширення після 1) нівелювання іменникових словозмінювальних систем, 2) граматикалізації давньоанглійських прийменників і 3) поступового переходу до SVO-моделі порядку слів у реченні. У цих умовах має сенс розглядати внутрішній аргумент стрижневого дієслова як логічний агент дії, вираженої інфінітивом. Десемантизований давньоанглійський прийменник *to* в середньоанглійському періоді зазнав граматикалізації і слугував формальним маркером нефінітної форми дієслова. Зміна базової моделі порядку слів у реченні дала поштовх до розвитку інфінітивної конструкції, оскільки контактено розташовані іменникова фраза NP та інфінітив V_{inf} почали сприйматися як семантична єдність, залежна від стрижневого дієслова у препозиції.

Середньоанглійський період був позначений існуванням територіальних діалектів із чітко окресленими мовними й географічними межами, які сформувалися на основі давньоанглійських родоплемінних діалектів, а саме нортумбрійського, мерсійського, вессекського та кентського. У середньоанглійському періоді традиційно виокремлюють північний, південний, східно-центральний і західно-центральний діалекти. Неоднакові темпи реалізації мовних змін у діалектах півночі й півдня позначилися на структурних особливостях та функціонуванні конструкції *AcI*, яка досліджувалася в кожному з названих діалектів, а також у діалекті Лондона.

Програма мінімалізму дала змогу проаналізувати комплементацию стрижневого дієслова конструкцією *AcI* на всіх етапах її породження та аранжування конститuentів. Досліджувані одиниці, дібрані з різних за жанрами текстів, охоплюють період інтенсивних змін у середньоанглійській граматиці XIII–XV століття, що унаочнює зрушення у структурі та функціонуванні *AcI* в різних діалектах середньоанглійської мови.

Вивчення конструкції *accusativus cum infinitivo* передбачало етапність дослідження і включало: 1) визначення підходів до тлумачення конструкції *AcI*; 2) обстеження джерел ілюстративного матеріалу дослідження; 3) дослідження аналізу порядку слів, трансформацій поверхневої структури інфінітивних конструкцій, особливостей використання інфінітивних маркерів; 4) аналіз конструкцій у реченнях із різними типами стрижневого дієслова; 5) встановлення діалектних відмінностей у структурі та функціонуванні *AcI*; 6) визначення впливу екстралінгвальних чинників на розвиток досліджуваної конструкції; 7) пояснення причин і характеру змін у середньоанглійській інфінітивній конструкції *AcI*; 8) узагальнення отриманих результатів.

Другий розділ – «Структурні особливості конструкції *accusativus cum infinitivo* в середньоанглійській мові» – присвячено виокремленню семантичних типів дієслів, які приєднували інфінітивну конструкцію *AcI* як комплемент; здійснено аналіз конститuentного аранжування інфінітивної конструкції на засадах методології програми мінімалізму, зокрема з використанням базових трансформацій і логічних операцій, які реалізуються у процесі деривації висловлення; висвітлено особливості порядку слів у конструкції *AcI* та порядок маркування інфінітива в досліджених конструкціях.

У середньоанглійській мові відбувається поступове закріплення SVO-порядку слів у розповідних реченнях, тому основною ознакою речень із конструкцією *AcI* стає розміщення дієслова у препозиції до внутрішніх аргументів. Обов'язковими конститuentами досліджуваної конструкції є *S*, *V*, *O_v/S_i*, *Inf*, *O_i*, де *S* – експліцитно виражений підмет у головній частині речення, агенс фінітного дієслова; *V* – стрижневе фінітне дієслово, яке потребує комплементації, *O_v* – граматично узгоджений комплемент стрижневого дієслова, який також є логічним суб'єктом (*S_i*) дії, вираженої нефінітним дієсловом (*Inf*), а *O_i* – внутрішній аргумент інфінітива, який комплементує його семантику.

Аналіз фактичного матеріалу дав змогу виявити один базовий (**S V O_v/S_i Inf O_i**) та 15 альтернативних варіантів розміщення конститuentів речення з конструкцією *AcI*. Базовий варіант порядку слів відповідає загальним тенденціям розвитку середньоанглійської мови та представлений у 2848 досліджених реченнях, що становить 96,7% від загальної кількості. Альтернативні варіанти (3,3% досліджених речень) характеризуються зміною позицій конститuentів у головній частині речення та в самій інфінітивній конструкції. Із позицій трансформаційної граматики, зазначені в Таблиці 1 моделі містять суттєві розбіжності між логічною та озвученою формами висловлення і порушують правило правостороннього розгортання синтаксичних структур та правило ініціального розміщення вершини фрази в середньоанглійській мові.

Таблиця 1. Альтернативні варіанти аранжування конститuentів конструкції *accusativus cum infinitivo* в текстах XIII–XV століть

Порядок слів	Кількість	Порядок слів	Кількість	Порядок слів	Кількість
S V O_v/S_i O_i Inf	41	S O_v/S_i V O_i Inf	3	O_v/S_i S V O_i Inf	2
S O_v/S_i V Inf O_i	15	V S O_v/S_i O_i Inf	3	S Inf O_i O_v/S_i V	1
O_v/S_i V S Inf	9	O_v/S_i S V Inf	3	Inf S V O_v/S_i	1
S V Inf O_v/S_i	7	O_v/S_i O_i (S) V Inf	2	O_i Inf S V O_v/S_i	1
V S O_v/S_i Inf	6	Inf O_i S V O_v/S_i	2	O_i V O_v/S_i S Inf	1

У текстах XIII–XV століть відбувалося поступове зменшення кількості речень з альтернативними варіантами порядку слів: від 14,2% конструкцій у XIII столітті до 2,2% речень із *AcI* у XV столітті, що свідчить про запровадження усталених вимог до порядку слів у пізньому середньоанглійському періоді. Порядок слів у поетичних текстах зберігав вищий ступінь варіативності, свідченням чому є 77 випадків відхилення від нормативного порядку слів порівняно з 20 випадками у прозових текстах. Альтернативні структурні варіанти конструкції *AcI* виявлені в 6 із 43 текстів лондонського, західно-центрального, південного і північного діалектів.

Структурні трансформації типового речення з конструкцією *AcI* у процесі його деривації представлено у схемі-дереві:

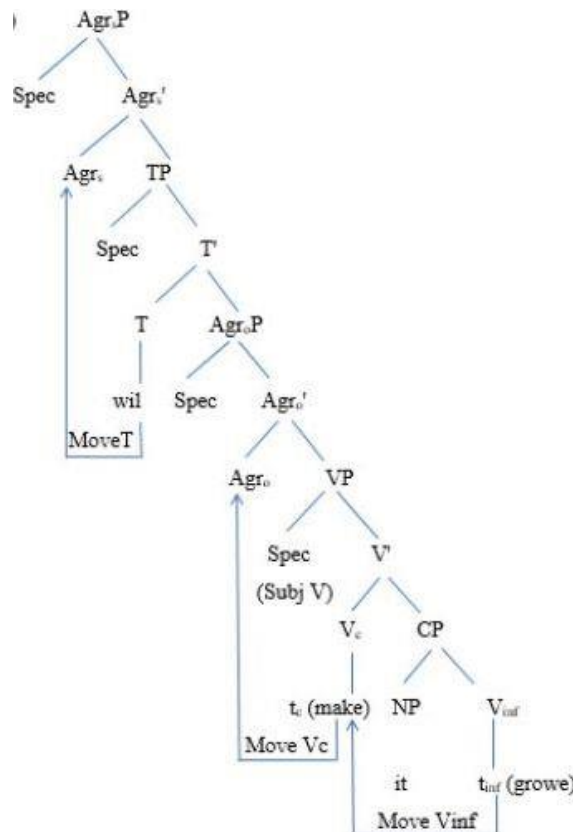

Рис. 1. Структура середньоанглійського речення з конструкцією *AcI*

У реченні *He wil bi soche a delaiing make it growe* (*The Cloude of Unknowunge*, p. 49), схематично представленому на Рис. 1, відбувається пересув інфінітива до стрижневого дієслова *make* на рівні логічної форми, унаслідок чого виникає семантичний комплекс *make-growe*, утворюється ланцюг пересуву [*growe*, *t_{inf}*], а в позиції нефінитного дієслова залишається трейс. Утворена єдність *make-growe* зазнає перевірки граматичних ознак шляхом піднесення до категорії узгодження об'єкта *Agr_o* з утворенням ланцюга [*make-growe*, *t_c*], а в ініціальній позиції пересуву залишається трейс каузативного дієслова *t_c* як свідчення поетапної трансформації структури. Для перевірки узгодження суб'єкта й предиката в головній частині речення відбувається ще одна операція локального пересуву: *wil* із позиції T (Tense) переміщується в позицію *Agr_s*, однак лише на логічному рівні висловлення. Операції застосовуються задля перевірки ознак у домені вершини фрази і забезпечують продуктивну деривацію речення з *AcI*.

Якщо стрижневе дієслово є рейзинговим, граматично правильна деривація речення з інфінітивною конструкцією *AcI* відбувається тільки за умови піднесення суб'єкта інфінітива в позицію об'єкта стрижневого дієслова, де здійснюється його інтеграція до аргументної структури фінитного дієслова і маркування знахідним відмінком згідно з принципом виняткового маркування. Суб'єкт інфінітивної дії зазнає пересуву в позицію [*Spec*, *Agr_o*] в межах мінімального домена (*Subj*, *t_{Subj}*, *CP*), проте стрижневе дієслово зберігає можливість керувати конститuentами зі складу інфінітивної конструкції завдяки принципу розширення домену керування після пересуву дієслівного

комплексу *make-growe*. Відповідна частина дериваційної моделі речення представлена у схемі-дереві:

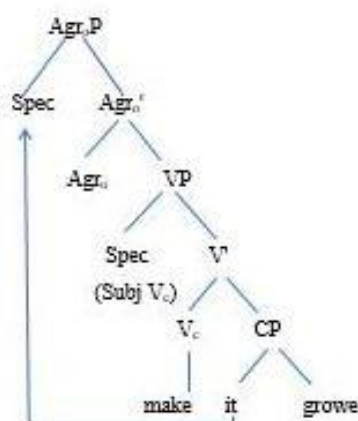

Рис. 2. Фрагмент структури речення з конструкцією *AcI*, який ілюструє пересув суб'єкта інфінітивної дії

Контролююче дієслово, на відміну від рейзингового, встановлює семантичні обмеження: виконавець інфінітивної дії стає внутрішнім аргументом контролюючого предиката в головній частині речення, а іменникова фраза в знахідному відмінку та інфінітив окремо комплементують головне дієслово як внутрішні аргументи триаргументного стрижневого дієслова. У позиції агенса інфінітивної дії використовується лексично порожня категорія PRO, яка не може отримати експліцитне маркування відмінком від інфінітива.

Поступове утворення в мові середньоанглійського періоду інфінітивної конструкції *AcI* пов'язане з розширенням переліку стрижневих дієслів, які могли зазнавати комплементатії у такий спосіб. Упродовж XIII–XV століть вона стала регулярно вживатися після дієслів на позначення вираженої або імпліцитної каузації, поради, дозволу, перестороги, наказу, прохання, дієслів на позначення почуттів та емоційних станів, фізичного сприйняття, говоріння й декларування, що наведені в Таблиці 2:

Таблиця 2. Стрижневі дієслова різних семантичних груп у складі конструкції *accusativus cum infinitivo* XIII–XV століть

Групи дієслів	Кількість дієслів	Перелік дієслів	Кількість випадків (%)
Каузативні	27	<i>make</i> (630 речень), <i>commaunde</i> (189), <i>cause</i> (98), <i>ordeyne</i> (32), <i>charge</i> (25), <i>re quyre</i> (21), <i>enforce</i> (17), <i>compelle</i> (10), <i>do</i> (8), <i>stere</i> (7), <i>constraine</i> (6), <i>have</i> (6), <i>meve</i> (5), <i>demaunde</i> (4), <i>purpose</i> (3), <i>bynde</i> (2), <i>defende</i> (2), <i>dight</i> (2), <i>entice</i> (1), <i>force</i> (1), <i>dispose</i>	1076 (36,5%)

		(1), <i>prune</i> (1), <i>sette</i> (1), <i>somowne</i> (1), <i>strenghe</i> (1), <i>streyne</i> (1), <i>wynde</i> (1)	
Реквестивні	6	<i>praye</i> (521), <i>bidde</i> (333), <i>beseche</i> (46), <i>entrete</i> (2), <i>aske</i> (1), <i>begge</i> (1)	904 (30,7%)
Інструктивні	4	<i>counsele</i> (28), <i>avyse</i> (3), <i>teche</i> (2), <i>rede</i> (1)	34 (1,2%)
Пермісивні	3	<i>lete</i> (613), <i>graunte</i> (13), <i>forbidde</i> (7)	633 (21,5%)
Емотивні	4	<i>suffire</i> (133), <i>desire</i> (26), <i>payne</i> (4), <i>enjoyne</i> (1)	164 (5,6%)
Перцептивні	4	<i>see</i> (86), <i>here</i> (30), <i>feele</i> (2), <i>beholde</i> (1)	119 (4,0%)
Декларативні	6	<i>seye</i> (5), <i>warne</i> (5), <i>deeme</i> (2), <i>asure</i> (1), <i>ensure</i> (1), <i>beheste</i> (1)	15 (0,5%)

Інтенсивний розвиток лексичного складу мови позначився на розширенні інвентарю стрижневих дієслів, після яких розгорталася конструкція *AcI*. Так, у XV столітті нами зафіксовано перші випадки використання інфінітивної конструкції після 14 із 27 каузативних дієслів, причому інтенсивність залучення до складу конструкції нових дієслів була вищою в лондонському і східних діалектах, які з винаходом друкарства стали осередком поширення освіти й писемності.

Використання інфінітивних маркерів у складі *AcI* залежало від семантичних особливостей стрижневого дієслова, часу створення пам'ятки, структурної організації речення з інфінітивною конструкцією та жанру досліджуваного тексту.

Після дієслів каузативної семантики інфінітивний маркер *to* вживався в 71,0% випадків (764 речення), а *for to* – лише у 9,4% випадків (101 речення). Ще 19,6% конструкцій (211 речень) містили немаркований інфінітив. Після дієслів на позначення прохання переважно використовувався немаркований інфінітив (566 конструкцій, або 62,6% від загальної кількості), однак частотність використання маркера *to* змінилася від 5,6% у XIII столітті до 36,7% у XV столітті.

Випадки конструкцій *AcI* після дієслів *counsele*, *rede*, *avyse*, *teche*, виокремлених у групу інструктивних стрижневих дієслів, зафіксовані нами лише в XV столітті. Маркування конструкції після дієслова інструктивної семантики (маркер *to* виявлено в 90,9% із 33 речень) дозволяло підсилити слабкі зв'язки комплемента з дієсловом через експлікацію риси [Т–] інфінітива. Після дієслів, які позначають дозвіл/заборону (*lete*, *graunte*, *forbidde*), у 587 випадках (92,7% від загальної кількості) використовувалася немаркована конструкція *AcI*. На кінець середньоанглійського періоду маркованими залишалися лише 4,4% конструкцій із дієсловами пермісивної семантики.

У реченнях із дієсловом на позначення почуттів та емоційних станів (*suffire*, *payne*, *enjoyne*) тенденція до маркування нефінітного дієслова в конструкції *AcI* за допомогою маркера *to* підтвердилася його використанням у

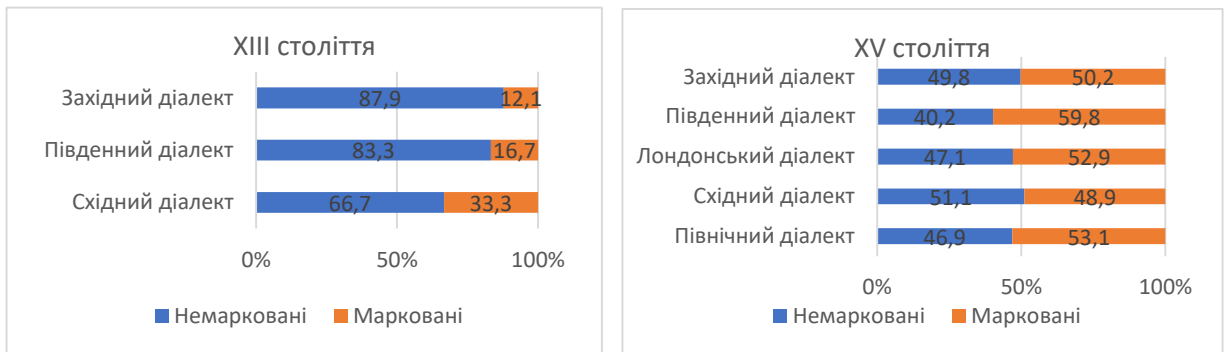
93,7% речень із текстів XV століття. Випадків використання конструкції *AcI* після декларативних дієслів було виявлено тільки 15, проте у 13 реченнях інфінітивів вживався з маркером *to*. Конструкції *AcI* після стрижневих дієслів на позначення фізичного сприйняття не потребували маркування інфінітива у 116 із 119 випадків, що свідчить про тісний логічний зв'язок із стрижневим дієсловом.

Однією з тенденцій розвитку конструкції *accusativus cum infinitivo* в середньоанглійській мові було поступове збільшення частотності маркованих інфінітивів, порівняно з ранніми текстами середньоанглійського періоду, коли частка немаркованих конструкцій становила 84,62%. У XIV столітті показники вживаності *for to* досягли 7,28% через потребу підсилити десемантизований маркер *to* та підкреслити зв'язок інфінітива з головним дієсловом.

Використання інфінітивних маркерів залежало від жанрових особливостей писемних пам'яток: у поетичних творах XV століття зафіксовано 53,9% немаркованих конструкцій *AcI*, тоді як у прозових текстах – 47,8%; у текстах XIV століття маркер *for to* був використаний у 12,7% інфінітивних конструкцій із поетичних творів та лише в 5,6% конструкцій із прозових текстів, що пояснюється практичною потребою вдосконалення метрики віршованих рядків шляхом відхилення від граматичної норми. Крім того, дослідження виявило тенденцію до маркування конструкцій у випадку пасивізації речення або віддаленості в часі між діями, вираженими стрижневим дієсловом та інфінітивом.

У третьому розділі «Функціонування конструкції *accusativus cum infinitivo* в середньоанглійському періоді» окреслено особливості функціонування інфінітивної конструкції *AcI* в різних діалектах середньоанглійської мови, пояснено комунікативні функції речень з інфінітивними конструкціями *AcI*, досліджено процес розвитку конструкції протягом середньоанглійського періоду в контексті загальних принципів мовних змін, а також з'ясовано особливості впливу латинської мови на функціонування конструкції *AcI*.

У текстах західних, східних та південних діалектів XIII століття після дієслів *lete*, *make*, *bidde* переважно використовувалися немарковані інфінітиви (84,6%), однак у східних діалектах маркованими були 33,3% конструкцій, а в консервативних діалектах заходу й півдня – 12,1% та 16,7% відповідно, що вказує на незавершений процес граматикалізації давньоанглійського прийменника *to*. Натомість уже в XV столітті показники використання маркерів з інфінітивними конструкціями *AcI* були подібними в усіх групах діалектів і становили від 48,9% до 59,8%, як засвідчує Діаграма 1:

Діаграма 1. Використання маркованих та немаркованих конструкцій *AcI* у текстах XIII та XV століть різних діалектів середньоанглійської мови

У маркованих інфінітивних конструкціях спостерігалися діалектні розбіжності в показниках використання маркерів *to* або *for to*. Аналіз писемних пам'яток XIV століття засвідчив, що маркер *for to* використовувався у 20,0% маркованих інфінітивних конструкцій прогресивного північного діалекту і лише у 8,6% конструкцій із текстів лондонського діалекту. Діалектні відмінності спостерігалися у використанні маркера *for to* в XV столітті, адже він був виявлений у 3,0% маркованих інфінітивних конструкцій на заході і 6,7% речень з *AcI* на сході порівняно з 19,8% випадків у текстах лондонського діалекту.

Прогресивність північного діалекту на противагу консерватизму півдня Англії підтвердилася й в аранжуванні інфінітивної конструкції: SVO-тип порядку слів був відображений у понад 98% конструкцій *AcI* північного, західно-центрального та східно-центрального діалектів, тоді як на півдні частка альтернативних моделей порядку слів досягла майже 9%. У конструкціях *AcI* лондонського діалекту зафіксовано найбільше (10 із 15) варіантів альтернативної структурної організації речень.

Північний та східно-центральної діалекти демонструють варіативність у виборі стрижневого дієслова. Для оформлення конструкцій північного і східно-центрального діалектів активніше застосовувалися синоніми більш уживаних каузативних, реквестивних, декларативних дієслів, запозичені з французької мови або латини. Інфінітивні конструкції з текстів північних регіонів Англії XIII–XV століть комплементували 27 дієслів різних семантичних груп, у текстах східних діалектів було зафіксовано 37 дієслів, у діалекті Лондона – 30. Натомість у текстах західних діалектів виявлено 25 дієслів, після яких вживалася конструкція *AcI*, а на півдні – 19. Уже в XV столітті південні діалекти досягли порівнюваних із північчю кількісних показників варіантів стрижневих дієслів: 19 дієслів із шести семантичних груп та 21 дієслово із семи груп відповідно. Однак, найбільш диверсифікованими за можливістю вибору стрижневого дієслова для речення з конструкцією *AcI* виявилися східні діалекти та лондонський діалект, де одна лише група каузативних дієслів налічувала 16 лексичних одиниць.

Із міркувань прагматики, речення з інфінітивною конструкцією *AcI* треба розглядати в контексті мовної комунікації як такі, що сприяють реалізації певного мовленнєвого акту. Засобом вираження інтенції мовця (суб'єкта дії) є фінітне дієслово в головній клаузі, яке має значення: 1) спонукання адресата до вчинення бажаної для мовця дії: *cause, meve, entice, somowne, sette*; 2) авторитетного/вольового примусу до виконання дії: *commaunde, compelle, make, ordeyne, enforce, demaunde*; 3) прохання: *aske, bidde, praye, beseche, entrete, begge*; 4) повчання, поради, інструкції щодо правильної поведінки: *counsele, avyse, teche, rede*; 5) вираження дозволу/заборони: *lete, graunte, forbidde*; 6) вираження психологічного, емоційного стану або досвіду мовця: *suffire, desire, payne, enjoynе*; 7) сприйняття через органи чуття: *see, here, feele, beholde*; 8) вербального обміну думками: говоріння, озвучення точки зору, доведення чи попередження: *warne, seye, deeme, asure, ensure*. Віднесеність дієслова до однієї з наведених вище семантичних категорій визначає і комунікативну мету самого речення.

В історичних англійських студіях переважають погляди на конструкцію *AcI* як питоме новоутворення давньоанглійського періоду, проте після дієслів ментального сприйняття і декларування конструкції почали вживатися за аналогією до подібних латинських переважно в пізньому середньоанглійському періоді. Так, 95,8% інфінітивних конструкцій *AcI* після декларативних дієслів датовані періодом із 1382 до 1500 року. Вплив латинської мови став важливим екстралінгвальним чинником еволюції конструкції *AcI*, а сама латина виконала функцію «акселеративного агенса», стимулюючи вираження вже наявних у мові тенденцій, однак немає підстав говорити про запозичення конструкції з латини. Тексти, у яких нами виявлені акузативно-інфінітивні конструкції після дієслів говоріння та інструктивної семантики, можна віднести до обмеженого числа здебільшого нехудожніх жанрів, що охоплюють сфери життя, де латина здобула значного поширення: а) релігійні тексти, життя святих; б) історичні хроніки; в) лицарські романи; г) ділова кореспонденція; д) політичні трактати.

Встановлено, що серед прикладів конструкцій *AcI*, які розвинулися під впливом латини, переважають ті, що комплементують контролююче дієслово із тричленним аргументним оточенням, тоді як давньоанглійські конструкції переважно використовувалися після рейзингових дієслів із двочленним аргументним оточенням.

Еволюція *AcI* відбувалася в річищі загальних мовних змін під впливом тенденцій практичності, економії мовних зусиль, наслідування більш популярних мовних структур та міжмовних запозичень. На розвитку інфінітивної конструкції позначилися відмінності в мові різних поколінь мовців, а також зміни в налаштуванні параметрів граматики.

Застосування трансформацій номінативізації або актуалізації фінітного речення дозволяє довести синтаксичну спорідненість середньоанглійських інфінітивних конструкцій *AcI* з прономінальною/іменниковою фразою або розгорнутою *that*-клаузою. Головними критеріями для визначення їхньої синтаксичної синонімії були семантична тотожність, функціональна подібність (комплементация головного дієслова), подібна конститuentна структура,

взаємозамінність, подібний пропозитивний зміст та ідентичне синтаксичне оточення порівнюваних структур.

ВИСНОВКИ

У дисертації на основі теоретичного узагальнення здобутків зарубіжних і вітчизняних граматистів і виконаного дослідження писемних пам'яток діалектів XIII–XV століть здійснено комплексний аналіз структурних і функціональних особливостей інфінітивної конструкції *AcI* в середньоанглійському періоді.

Інфінітивна конструкція є дериватом підрядного речення, якому властива імпліцитна предикативність та зв'язок між головними конститuentами на логічному рівні. Інфінітивна конструкція *AcI* виникла в давньоанглійській мові як варіант складної комплементатії семантики стрижневого дієслова в реченні, однак зазнала інтенсивного розвитку в середньоанглійському періоді, коли відбулося нівелювання іменних словозмінювальних систем і поступовий перехід до SVO-моделі порядку слів у розповідному реченні. У середньоанглійському періоді акузативно-інфінітивна конструкція набула більшого поширення після дієслів на позначення примусу чи спонукання до дії, поради та повчання, дозволу/заборони, наказу/прохання, фізичного та розумового сприйняття, емоцій та говоріння.

Інфінітивні конструкції *AcI* досліджені в річищі програми мінімалізму, згідно з якою розміщення конститuentів здійснюється відповідно до властивих середньоанглійській мові базових принципів і параметрів. Семантичним ядром речення є фінитне дієслово, яке надає тета-ролі своїм внутрішньому та зовнішньому аргументам і субкатегоризує семантично залежні конститuentи, що супроводжується маркуванням комплементів відповідними відмінками. Озвучення конструкції *AcI* стає можливим через поетапне піднесення підмета інфінітивної дії в позицію об'єкта головної частини речення (у випадку рейзингових дієслів), де він отримує тематичну роль та маркується акузативним відмінком, або через коіндексацію об'єкта головного дієслова з підметом інфінітива без піднесення останнього (у випадку контролюючого дієслова).

Аналіз порядку аранжування конститuentів у 2945 реченнях із конструкціями *AcI* засвідчив, що переважна більшість інфінітивних конструкцій (2848 прикладів) відповідали типовій для середньоанглійського періоду SVO-моделі порядку слів (S V Ov/Si Inf Oi). Виявлені 15 альтернативних варіантів структурної організації конструкції *AcI* були зафіксовані лише в 3,3% речень і допускали ініціальне позиціонування фінитного дієслова, іменникової фрази у функції комплементу, інфінітива чи залежної від нього іменникової фрази. Протягом середньоанглійського періоду відбувалося зменшення кількості випадків альтернативного порядку слів. Північний діалект підтвердив статус прогресивного в аспекті аранжування конститuentів у досліджених конструкціях: SVO-порядок слів був порушений лише в 1,8% випадків, тоді як на півдні цей показник сягнув 9%. Найбільшу варіативність порядку слів в *AcI* виявлено в текстах лондонського діалекту – 10 із зафіксованих 15 альтернативних моделей.

Особливості маркування конструкції залежали від семантичних особливостей стрижневого дієслова, діалекту й часу написання писемної пам'ятки. Найвища частка конструкцій без інфінітивного маркера була зафіксована в ранніх текстах середньоанглійського періоду. У XIII столітті марковані конструкції були використані в 33,3% речень на сході й у 12,1% випадків на заході, що свідчить про незавершений процес граматикалізації прийменника *to* в західних діалектах. Падіння частотності вживання маркера *for to*, зростання вживаності маркера *to* та встановлення закономірностей щодо маркування інфінітива залежно від семантики дієслова були основними тенденціями вживання маркерів з *AcI* в середньоанглійському періоді. Марковані конструкції переважали у реченнях з інструктивними, емотивними, декларативними і каузативними дієсловами; немарковані – вживалися переважно після дієслів на позначення прохання, дозволу/заборони, фізичного сприйняття.

Найбільш чисельною з виявлених семантичних груп стрижневих дієслів виявилися каузативні дієслова, які налічували 27 лексичних одиниць (загальна кількість – 1076 речень, що становить 36,5%), а найуживанішими дієсловами в межах цієї групи стали дитранзитивні контролюючі дієслова *make* та *commande*. Реквестивні дієслова представлені 6 лексичними одиницями, які були використані у 904 реченнях (30,7%) із досліджуваною конструкцією, серед яких переважало дієслово *bidde* (333 речення). Малопоширена група дієслів інструктивної семантики була представлена 4 дієсловами, що зафіксовані у 34 реченнях різних діалектів XV століття. Пермісивні контролюючі дієслова із тричленным аргументним оточенням налічують 633 приклади (21,5%), з яких дієслово *lete* використовувалось у 96,8% випадків. Інфінітивних конструкцій після дієслів на позначення емоційного стану мовця було зафіксовано 5,6% від загальної кількості. Монотранзитивні рейзингові дієслова на позначення фізичного сприйняття вживаються у 119 реченнях (4,0%), серед яких домінує *see* (72,2% випадків), та налічують 4 лексичні одиниці. Малочисельну групу утворили 6 дієслів декларативної семантики, адже випадків вживання після них конструкції *AcI* було зафіксовано лише 15 (0,5%), що свідчить про нетиповість розгортання інфінітивної конструкції в реченнях із цими дієсловами в середньоанглійській мові XIII–XIV століть.

Виявлено діалектні відмінності за кількісним складом стрижневих дієслів кожної з семантичних груп, які приєднували компонент у вигляді інфінітивної конструкції. У діалектах Лондона, сходу й півночі таких дієслів зафіксовано 30, 37 і 27 відповідно, тоді як їхня кількість на заході й півдні становила лише 25 і 19. Оформлення конструкцій із текстів північного і східного регіонів відбувалося з використанням запозичених із латини і французької мови синонімів давньоанглійських дієслів.

Після дієслів на позначення ментальної діяльності й говоріння конструкції *AcI* набули поширення лише в пізньому середньоанглійському періоді – особливо в теологічних і філософських текстах. Установлено, що латина мала вплив на акселерацію внутрішньомовних процесів і розгортання каузативно-інфінітивної конструкції після декларативних контролюючих

дієслів.

Речення з інфінітивними конструкціями виражають інтенції мовця та чинять прагматичний вплив на адресата залежно від семантики фінітного дієслова, що дозволяє встановити аналогії з мовленнєвими актами (каузативи, реквестиви, експресиви, перцептиви).

Синтаксичним синонімом конструкції *AcI* є підрядне фінітне речення з комплементаризатором *that*, яке вживалося на всіх етапах розвитку мови та з усіма розглянутими стрижневими дієсловами. Цю спорідненість доведено шляхом трансформацій *AcI* у розгорнуту фінітну клаузу.

Поданий у роботі аналіз інфінітивної конструкції *accusativus cum infinitivo* не є вичерпним та відкриває перспективи подальших студій у контексті порівняльного дослідження цієї структури вторинної предикації на всіх етапах історичного розвитку англійської мови.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, у яких опубліковані основні результати дисертації

1. Леонідов О. С., Снісаренко І. Є. Використання інфінітивних маркерів у конструкції *accusativus cum infinitivo* в середньоанглійській мові / О. С. Леонідов, І. Є. Снісаренко // Наукові записки. – Серія: Філологічні науки. – Кропивницький: Видавництво «КОД», 2019. – Випуск 175. – С. 218–223.

2. Снісаренко І. Є., Леонідов О. С. Граматичний статус та принципи організації конструкції *accusativus cum infinitivo* в середньоанглійській мові / І. Є. Снісаренко, О. С. Леонідов // *Studia Philologica* (Філологічні студії): зб. наук. праць / редколегія: І. Р. Буніятова, Л. І. Белехова, О. Є. Бондарева [та ін.]. – Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2015. – Вип. 4. – С. 7–12.

3. Леонідов О. С. Середньоанглійська конструкція *accusativus cum infinitivo* в контексті програми мінімалізму / О. С. Леонідов // Наукові записки. – Серія: Філологічні науки (мовознавство): У 2 ч. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. – Випуск 127. – С. 485–488.

4. Леонідов О. С. Структурно-семантичні та функціональні особливості конструкції *accusativus cum infinitivo* в середньоанглійській мові / О. С. Леонідов // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство): збірник наукових праць / [гол. ред. Н. В. Іваницька]. – Вінниця: ТОВ «Фірма Планер», 2013. – Випуск 18. – С. 63–68.

5. Леонідов О. С. Теорія генеративної граматики в дослідженнях Ноама Хомського / О. С. Леонідов // Наукові записки. – Серія: Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. – Випуск 118. – С. 507–512.

6. Леонідов О. С. Англійський та німецький інфінітиви в історичній перспективі / О. С. Леонідов // Наукові записки. – Серія: Філологічні науки

(мовознавство): У 2 ч. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2011. – Випуск 96(2). – С.177–181.

7. Leonidov O. Language Change through Generative Grammar Approach / O. Leonidov // Наукові записки. – Серія: Філологічні науки (мовознавство): У 2 ч. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2012. – Випуск 105(1). – С. 463–467.

8. Leonidov O. Peculiarities of OV- and VO- word order types in Old English and Middle English verbal phrases / O. Leonidov// Наукові записки. – Серія: Філологічні науки (мовознавство): У 5 ч. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2010. – Випуск 89(4). – С. 243–248.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

1. Леонідов О. С. Динаміка використання інфінітивного маркера *for to* в конструкції *accusativus cum infinitivo* у текстах східно-центральної діалекти / О. С. Леонідов // Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація. Тези доповідей XIII наукової конференції з міжнародною участю. – Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2014. – С. 197–199.

2. Леонідов О. С. Теоретичні здобутки програми мінімалізму / О. С. Леонідов // Слово і речення: синтактика, семантика, прагматика: матеріали Міжнародної наукової конференції. – Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2013. – С. 196–201.

3. Leonidov O. Acquisition of word order patterns in Middle English *accusativus cum infinitivo constructions* / O. Leonidov // Wspolczesna nauka. Nowe perspektywy: Zbior raportow naukowych. – Bydgoszcz, 30-31.01.2014. – P. 84–87.

4. Leonidov O. The Development of Minimalist Syntax / O. Leonidov // Global English – Global Decisions. XVIII TESOL – Ukraine National Conference. April 12-13, 2013. Book of papers. – Севастополь: Рибест, 2013. – С. 179–182.

5. Leonidov O. Peculiarities of Old English and Middle English infinitives / O. Leonidov // Current Studies in English: Linguistics and Methodology Perspectives: збірник наукових праць. – Кам'янець-Подільський: ВПП „Апостроф”, 2011. – С. 85–86.

АНОТАЦІЯ

Леонідов О. С. Структура та функціонування конструкції “*accusativus cum infinitivo*” в середньоанглійській мові. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови. – Київський університет імені Бориса Грінченка Міністерства освіти і науки України, Київ, 2019.

Наукова праця присвячена виявленню структурних і функціональних характеристик інфінітивної конструкції *accusativus cum infinitivo* в середньоанглійській мові на матеріалі писемних пам'яток XIII–XV століть. У

роботі висвітлено підходи до визначення статусу інфінітивних конструкцій як структури вторинної предикації й деривата підрядного речення, розкрито особливості конституентного аранжування досліджуваних інфінітивних конструкцій із позицій програми мінімалізму, досліджено семантичні групи дієслів, які могли зазнавати комплементациї за допомогою інфінітивної конструкції, представлено основні тенденції розвитку *accusativus cum infinitivo* в основних групах діалектів середньоанглійської мови.

За допомогою методологічного апарату генеративної граматики виявлено, що в реченні з конструкцією *accusativus cum infinitivo* стрижневе дієслово надає тета-ролі своїм аргументам, маркуючи їх відповідними структурними відмінками, а референт суб'єкта інфінітивної дії зазнає пересуву ліворуч у позицію об'єкта головної частини речення. Аналіз процесу породження конструкції *accusativus cum infinitivo* в середньоанглійських текстах дозволив виявити один базовий S V Ov/Si Inf Oi та 15 альтернативних варіантів порядку слів. Дослідження засвідчило прогресивність північного та східно-центрального діалектів у питанні аранжування конституентів і маркування досліджуваної інфінітивної конструкції. Встановлено, що немарковані конструкції *accusativus cum infinitivo* вживалися переважно після реквестивних, пермісивних і перцептивних дієслів, а марковані конструкції переважали в реченнях з інструктивними, емотивними, декларативними і каузативними дієсловами. Інфінітивна конструкція *accusativus cum infinitivo* набула поширення в середньоанглійському періоді завдяки внутрішнім змінам у системі мови, а на її вживання після декларативних дієслів вплинула латинська мова.

Ключові слова: інфінітивна конструкція *accusativus cum infinitivo*, генеративна граMATика, програма мінімалізму, інфінітивний маркер, порядок слів, середньоанглійська мова.

ABSTRACT

Leonidov O. S. Structure and Functioning of the *Accusativus cum Infinitivo* Construction in Middle English. – Dissertation, manuscript.

Dissertation for a Candidate Degree in Philology (Ph. D.): Speciality 10.02.04 – Germanic Languages. – Borys Grinchenko Kyiv University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kyiv, 2019.

This thesis aims at revealing the structural and functional characteristics of the *accusativus cum infinitivo* construction in Middle English, as studied on the material of the written monuments of the 13th–15th centuries. The research discusses the main approaches to determining the status of infinitive constructions as secondary predication structures in traditional and generative grammars, reveals the peculiarities of constituent arrangement of infinitive constructions from the viewpoint of generative grammar and the minimalist program, investigates into the ways of marking the infinitive construction in the 13th–15th centuries, and studies the semantic groups of verbs complemented by the *accusativus cum infinitivo* construction in Middle English.

The dissertation discusses the development of the *accusativus cum infinitivo* construction in the texts of northern, southern, eastern, western and London dialects in Middle English. The pragmatic functions of the sentences with the infinitive construction are analyzed, and the influence of equivalent syntactic units of Latin origin on the development of the accusative-with-the-infinitive construction in Middle English is substantiated.

The study claims that a sentence with an infinitive construction is a poly-predicative unit, and the infinitival clause itself is a secondary predication structure that adjoins the main part of the sentence due to the hypotaxis relations. The *accusativus cum infinitivo* construction is an objective-with-the-infinitive construction, complementing the semantics of the main verb. The latter assigns theta-roles to its internal and external arguments and subcategorizes semantically dependent constituents, marking the complement with a relevant case. The infinitive construction is characterized by a subjective-predicative relationship between the non-finite verb and the implicit agent of infinitive action without any explicit agreement of the main constituents on the surface structure, which allows generativists to interpret *accusativus cum infinitivo* as a reduced subordinate clause. The vacant position of the infinitival subject in the schematic representation of the sentence with the infinitive clause is filled by the abstract PRO category in a sentence with a control verb, which imposes semantic restrictions on the verbal complement, or contains a trace in a sentence with a raising verb, which demands the subject to raise to the object position. According to the minimal move rules, the agent of infinitive action gradually raises to the position of the TP specifier to receive a theta-role and be marked by the accusative case.

The dissertation analyzes Middle English *accusativus cum infinitivo* constructions, selected from the written monuments of northern, southern, eastern, western and London dialects, which represent the genres of knight novels, clerical texts, political, philosophical, and mystical prose, stories/tales, chronicles, and romantic and polemical poetry.

The *accusativus cum infinitivo* construction originated in Old English and became widespread in the Middle English, complementing the main verbs of different semantic groups after the implementation of the post-verbal complement positioning (SVO-model of word order) in the language. The study revealed 2848 examples of the basic S V Ov / Si Inf Oi word order model and 15 alternative word order models (97 examples) in the sentences with the *accusativus cum infinitivo* construction. The frequency of the latter decreased from 14.2% to 2.2% during the 13th–15th centuries, with 80% of the recorded alternative word order examples found in poetic works.

During the 13th–15th centuries, the accusative-with-the-infinitive construction was used after the verbs of the semantic groups, denoting an urge to act, advice and instruction, permission / prohibition, order / request, physical and mental perception, emotional reactions, and speaking or declaring. Causative verbs (1076 constructions) proved to be the most numerous group, represented by 27 verbs indicating imperative influence or indirect prompting to action. Requestive verbs were represented by 6 lexical units used in 904 sentences (30.7%) with the infinitive construction, whereas

permissive control verbs were recorded in 633 cases (21.5%). The smallest group was formed by 6 declarative verbs, complemented by the *accusativus cum infinitivo* construction in 15 (0.5%) cases in the late Middle English texts.

The study found that *accusativus cum infinitivo* did not require the obligatory use of infinitive markers. In the early texts of the Middle English period, 84.62% of unmarked constructions were recorded, pointing to the unfinished process of grammaticalization of the preposition *to*. Marked accusative-with-the-infinitive constructions were predominantly used in the sentences with instructive (90.9%), emotive (89.0%), declarative (86.7%) and causative (71.0%) verbs, whereas unmarked constructions most often complemented the verbs denoting request (62.6%), permission/denial (92.7%), and physical perception (97.5%). The general trend for all dialects was the decrease in the frequency of use of the marker *for* during the 15th century, while the highest frequency of its use was recorded in the 14th century (7.28% of marked constructions).

The Middle English period was marked by significant dialect differences as related to marking infinitive constructions in the 13th century, the frequency of using alternative word order models, and the number of governing verbs of each of the semantic groups that annexed a complement in the form of an infinitive construction. The study illustrates the assumption that the *accusativus cum infinitivo* constructions became widespread after declarative verbs only in theological and philosophical texts of the late Middle English period and were influenced by the Latin language. Sentences with infinitive constructions express the speaker's intentions and have a pragmatic effect on the recipient, depending on the semantics of the main verb.

Keywords: *accusativus cum infinitivo* construction, generative grammar, minimalist program, infinitive marker, word order, Middle English.